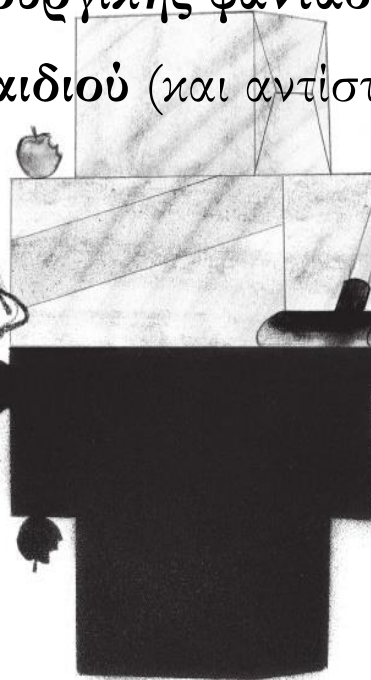
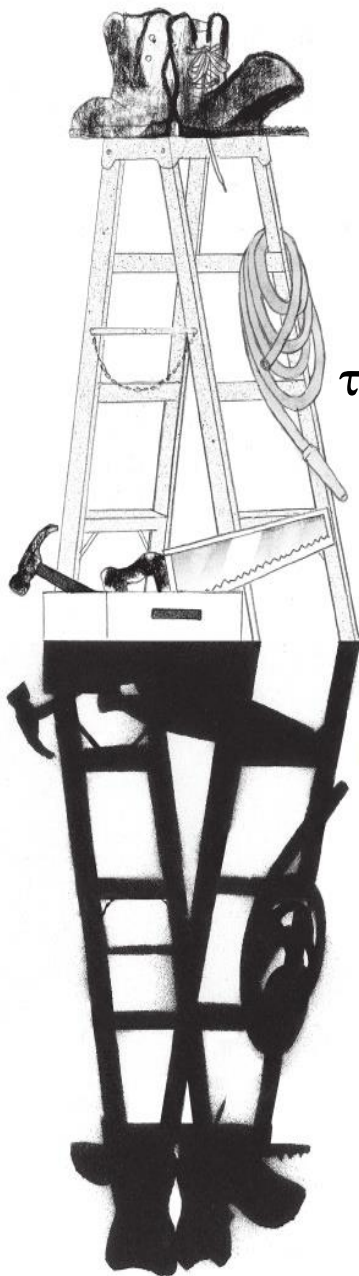

Η πραγματικότητα
ως βάση για την καλλιέργεια
της δημιουργικής φαντασίας
του μικρού παιδιού (και αντίστροφα;)

alliotikosxoleio.espivblogs.net

alliotikosxoleio@yahoo.gr

Κρουονέρι, Δεκέμβρης 2016

Περιεχόμενα

Συμβολικό παιχνίδι	4
Παιδαγωγικό πλαίσιο του "Μικρού δέντρου"	5
Οι ανάγκες του παιδιού.....	5
Φαντασία και ευκολοπιστία	6
Τηλεόραση	6
Βιβλία.....	8
Η μαγεία της πραγματικότητας	9
Γιατι ο Καγιού αρέσει τόσο πολύ στα μικρά παιδιά	10
Βιβλίο-τηλεόραση και αναπαραγωγή του κοινωνικού φύλου...	11
Η Φαντασία	Error! Bookmark not defined.

Σε αυτήν την παρουσίαση θα μιλήσουμε για τις ανάγκες του παιδιού προσχολικής ηλικίας και να αγγίξουμε το θέμα της φαντασίας. Θα κάνουμε μία διάκριση ανάμεσα στα προϊόντα της φαντασίας του παιδιού και στα προϊόντα της φαντασίας του ενήλικα και να μία κριτική στο περιεχόμενο των δεύτερων και στα μέσα με τα οποία μεταδίδονται στο παιδί. Θέλουμε να τονίσουμε την σημασία του συμβολικού παιχνιδιού και του παιχνιδιού ρόλων για την ανάπτυξη του ατόμου ενώ παράλληλα να ασκήσουμε μία κριτική στα προϊόντα που απευθύνονται σε παιδιά έχοντας σαν κύριο στόχο την κατανάλωση και το κέρδος και όχι τις πραγματικές τους ανάγκες.

Συμβολικό παιχνίδι

Ο D.W.Winnicott ορίζει το συμβολικό παιχνίδι ως την δράση αυτή του παιδιού η οποία λαμβάνει χώρα στον "τόπο" εκείνο που δεν είναι ούτε απόλυτα εσωτερικός αλλά ούτε και απόλυτα εξωτερικός, ένας τόπος δηλαδή που δεν μπορεί να μελετηθεί με αντικειμενικούς όρους και που το υποκείμενο δεν τον έχει ακόμα αντιληφθεί ως κάτι που είναι εντελώς έξω από τον έλεγχο του.

Ο Winnicott ισχυρίστηκε ότι σε αυτόν τον τόπο, που πρωταρχικά δημιουργείται ανάμεσα στην μητέρα και το βρέφος είναι που τοποθετείται η πρώτη πολιτισμική εμπειρία η οποία αναφέρεται σε κάθε τι ανθρώπινο. Το παιδί γίνεται άνθρωπος μέσα από το παιχνίδι και την δράση του πάνω στο εξωτερικό περιβάλλον. Η χρήση του χώρου αυτού εξαρτάται από ένα αίσθημα εμπιστοσύνης που έχει το βρέφος για τον πρόσωπο που το φροντίζει.

Μεγαλώνοντας το παιδί αρχίζει και παίζει παιχνίδια ρόλων, μέσα από τα οποία ασκεί τις δεξιότητες της κοινωνικοποίησης και αρχίζει και εξωτερικεύει τα ερεθίσματα που δέχεται από το φυσικό και το ανθρώπινο περιβάλλον.

Στο Μικρό δέντρο ο χώρος που έχει διαμορφωθεί ειδικά για αυτόν τον σιόπο, όπως επίσης και για διάφορες κινητικές δραστηριότητες έχει τους παρακάτω στόχους:

- Την αυτοδύναμη βελτίωση της ικανότητας να χειρίζεται το παιδί νέες και άγνωστες καταστάσεις και συνθήκες.
- Την βελτίωση της ικανότητας για μη λεκτική επικοινωνία.
- Την αντίληψη του σώματος.
- Την αντίληψη του χρόνου.

- Την αντίληψη των ερεθισμάτων στο περιβάλλον.
- Τις ικανότητες κοινωνικοποίησης: συνεργασία, θάρρος, αυτοεκτίμηση, υπομονή, εμπιστοσύνη στον εαυτό και τον άλλον.
- Νευρομυϊκός συντονισμός, ισορροπία, αλτικότητα, συντονισμός ματιού χεριού, συγχρονισμός, λεπτή κινητικότητα, γραφοκινητική ικανότητα."

Απόσπασμα από το παιδαγωγικό πλαίσιο του Μικρού Δέντρου

Για να ενθαρρύνουμε την δημιουργική διαδικασία του παιχνιδιού και να επιτρέψουμε στα παιδιά να παράξουν τα δικά τους "σενάρια" και ρόλους είμαστε στον χώρο αυτόν συνοδευτικές και υποστηρικτικές. Δεν επιβάλουμε τη δική μας φαντασία ούτε και τα δικά μας "σενάρια" στα παιδιά. Αν μας ζητηθεί συμμετέχουμε στο παιχνίδι παίρνοντας τους ρόλους που μας δίνουν τα ίδια. Επίσης έχουμε διαμορφώσει ένα περιβάλλον το οποίο περιέχει αντικείμενα και ρούχα για μεταμφίεση τα οποία αφ' ενός δεν αναπαράγουν φυλετικά στερεότυπα και αφ' ετέρου μπορούν να χρησιμοποιηθούν με ποικίλους τρόπους. Τέλος, τα παιδιά έχουν τον χρόνο να αφοσιωθούν στο παιχνίδι χωρίς να διακόπτονται συνεχώς ή να αποσπάται η προσοχή τους και δοκιμάζοντας συνέχεια καινούριους ρόλους σε ένα περιβάλλον με μεικτές ηλικίες.

Οι ανάγκες του παιδιού

Μέσα σε λίγα μόλις χρόνια, βλέπουμε απο το μικρό απροστάτευτο βρέφος, το πλήρως εξαρτημένο απο τον ενήλικα, να δημιουργείται ένα πλάσμα που διαθέτει συντονισμό στις κινήσεις του, που μπορεί και χρησιμοποιεί την γλώσσα με άνεση, που διαθέτει λογική σκέψη, νοημοσύνη και συνείδηση.

Με ποιά διαδικασία όμως το παιδί αποκτά όλες αυτές τις ικανότητες; Τις κληρονομεί; Τις μιμείται; Τις μαθαίνει;

Το μικρό παιδί κυριολεκτικά "απορροφά" το περιβάλλον του στο σύνολό του. Απορροφά τις κινήσεις, τις λέξεις, τις εικόνες, τους ήχους, τα συναισθήματα. Απορροφά το άν το θέλουμε, το άν είναι αποδεικτό, το άν το αγαπάμε. Απορροφά την τάξη και την αταξία, την ηρεμία και την ένταση, τη θλίψη ή τη χαρά μας. Όλα αυτά που ο νους του παιδιού θα απορροφήσει στα πρώτα χρόνια της ζωής, θα αποτελέσουν και την πρώτη ύλη με την οποία θα διαπλάσει τον εαυτό του.

Και αν επαναλαμβάναμε πιστά τα λόγια της Μ. Μοντεσσόρι τότε θα λέγαμε ότι το παιδί στα πρώτα χρόνια «ενσαρκιώνει» το περιβάλλον του.

Η αφομοιωτική αυτή ιδιότητα προσδίδει στο παιδί την ικανότητα να μαθαίνει με έναν διαφορετικό τρόπο από αυτόν που μαθαίνουμε εμείς οι ενήλικες. Το παιδί μαθαίνει κινητοποιώντας το σύνολο της προσωπικότητάς του. Είναι μια δημιουργική διαδικασία κατά την οποία το άτομο καθοδηγείται από ορισμένες «ευαισθησίες». Το παιδί έλκεται από ορισμένα στοιχεία του περιβάλλοντος, τα οποία του χρειάζονται προκειμένου να αποκτήσει ένα ανθρώπινο χαρακτηριστικό.

Έτσι, το παιδί αποκτά νοημοσύνη, λογική σκέψη, γλώσσα, συνείδηση και κοινωνική συμπεριφορά.

Φαντασία και ευκολοπιστία

Θα πρέπει να γίνει μία διάκριση ανάμεσα στη φαντασία και την ευκολοπιστία. Έχουμε πολλές φορές την τάση να πιστεύουμε ότι λέγοντας μία φανταστική ιστορία στο παιδί παρουσιάζοντάς την σαν αληθινή καλλιεργούμε τη φαντασία του (Άγιος Βασίλης, ο παππούς πήγε στον ουρανό, νεράιδες κλπ). Αυτό που στην ουσία καλλιεργούμε όμως είναι η ευκολοπιστία του.

Πολλές φορές καταφεύγουμε σε αυτές τις τεχνικές επειδή αποφεύγουμε να πούμε την αλήθεια από φόβο ή επειδή δυσκολευόμαστε να χειριστούμε την κατάσταση. Πόσο βοηθάμε όμως το μικρό παιδί να καταλάβει τον κόσμο και να καλλιεργήσει την κριτική του σκέψη;

Τηλεόραση

Ωραία όλα αυτά αλλά τι σχέση έχουνε με την τηλεόραση; Ας αναλογιστούμε λίγο τι πραγματικά χρειάζεται το παιδί για να δημιουργήσει τον άνθρωπο και άρα να προσαρμωθεί ομαλά:

- Ένα ανθρώπινο περιβάλλον.
- Δυνατότητα παρατήρησης του περιβάλλοντος για όσο χρόνο χρειάζεται ο νους, προκειμένου να αφομοιώσει το ερεθίσμα και άρα
- Δυνατότητα συγκέντρωσης.
- Τάξη και επανάληψη, προκειμένου να βοηθήθει ο νους και να βάλει σε τάξη τα ερεθίσματα που δέχεται.
- Δυνατότητα συμμετοχής και αλληλεπίδρασης με το ανθρώπινο – πραγματικό περιβάλλον.
- Ένα περιβάλλον πλούσιο σε γλωσσικά ερεθίσματα που να επιτρέπει και να ενθαρρύνει την επικοινωνία.

Σε πλήρη αντίθεση με όλα τα παραπάνω, η τηλεθέαση προσφέρει:

- Παθητική εμπειρία
- Περιορισμένη αισθητηριακή αντίληψη του κόσμου, μιας και το παιδί χρησιμοποιεί μόνο την όραση και την ακοή
- Έλλειψη πραγματικής επαφής και επικοινωνίας
- Χάος απο ασύνδετες εικόνες και πληροφορίες χωρίς καμία σύνδεση με τον τρόπο και τον ρυθμό του παιδιού
- Διαστρευλωμένη εικόνα του κόσμου
- Απομόνωση του παιδιού απο το εξωτερικό περιβάλλον

Στο παρακάτω απόσπασμα απο το βιβλίο της *Παιδική ηλικία και ΜΜΕ*, η Μπετίνα Ντάβου εξηγεί την διαφορετική επίδραση που έχει στην καλλιέργεια της δημιουργικής φαντασίας και της συναισθηματικής ανάπτυξης, η δυνατότητα σχηματισμού νοερών εικόνων απο μέρους του ατόμου, σε σχέση με τις έτοιμες εικόνες που προσφέρει το μέσον της τηλεόρασης.

«Το περιβάλλον της τηλεόρασης προσφέρει ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο για την άσκηση της φαντασίας από το πραγματικό.»

Οι νοερές εικόνες είναι μορφές αναπαραστάσεων που βασίζονται κυρίως στις πρωτογενείς διεργασίες της αντίληψης και δευτερευόντως σε πιο επεξεργασμένες σημασιολογικού τύπου, νοητικές λειτουργίες. Αποτελούν τη βάση της φαντασιακής δραστηριότητας και έχουν μεταξύ άλλων τις παρακάτω ιδιότητες: αναπαριστούν διαρκώς μεταβαλλόμενες πληροφορίες, των οποίων η σημασία και οι λεπτομέρειες τροποποιούνται σε συνάρτηση με την ψυχική κατάσταση του ατόμου, μετατρέπονται κατά βούληση και σύμφωνα με τις ανάγκες του υποκειμένου, παράγονται από ένα γενικότερο σύστημα αισθητηριακών συνδιασμών και όχι μόνο βάσει της οπτικής εμπειρίας, έχουν ανακριβείς ποσοτικές ιδιότητες που ορίζονται βάσει των αναγκών και των επιθυμιών του υποκειμένου, και είναι φθαρτές από το χρόνο, την παρεμβολή άλλων εικόνων και γενικώς από παράγοντες οργανικούς (όπως η κόπωση) ή ψυχικούς (όπως η επιθυμία).

Οι νοερές εικόνες, συνεπώς, είναι αναπαραστάσεις που αναδύονται μέσα από τη βιωμένη αισθητηριακή εμπειρία του ατόμου και κατασκευάζονται σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες του, και είναι, συγκριτικά με άλλες μορφές αναπαράστασης, στενά συνδεδεμένες με τη λειτουργία της φαντασίας και εξαιρετικά εύπλαστες και βραχύβιες. Αντίθετα, οι «έτοιμες» μεσοποιημένες εικόνες παρέχουν τη βάση για τη δημιουργία αναπαραστάσεων που δεσμεύονται από τις προεπιλεγμένες ιδιότητες της εικόνας, δε βασίζονται στη βιωμένη εμπειρία του υποκειμένου, αλλά δημιουργούνται συνήθως βάσει μετρήσεων ή υποθέσεων αναφορικά με τη συνάρειά τους με τις εμπειρίες και τις επιθυμίες του ατόμου. Οι έτοιμες εικόνες δεν είναι εύκολα μετατρέψιμες (αφού δεσμεύονται από τα δεδομένα, που ο κατασκευαστής είχε

δημιουργήσει, χαρακτηριστικά τους) και δεν προσαρμόζονται εύκολα (εφόσον είναι εξωγενείς) στην ψυχική κατάσταση του υποκειμένου, αλλά μάλλον το προσκαλούν να προσαρμοστεί αυτό στη δική τους συναισθηματική ατμόσφαιρα».

Πέρα όμως από την κριτική στο ίδιο το μέσο, θα σταθούμε λίγο και στο περιεχόμενο αυτών των παραμυθιών σε σχέση με την καταλληλότητά τους, ανάλογα με την ηλικία στην οποία απευθύνονται.

Για παιδιά δύο, τριών και τεσσάρων χρονών, που τα όρια ανάμεσα στη φαντασία και την πραγματικότητα είναι ακόμη ρευστά, προτείνουμε βιβλία, ιστορίες και δραστηριότητες οι οποίες ενδυναμώνουν τη σχέση του παιδιού με την πραγματικότητα και το βοηθούν να αντλήσει από αυτήν στοιχεία, προκειμένου να παράξει τη δική του φαντασία.

Δεν αμβισβητούμε τη λογοτεχνική αξία και το ψυχολογικό όφελος που έχουν πολλά από τα λαϊκά παραμύθια και παιδικά βιβλία. Έχουν γίνει πολλές μελέτες για την επίδραση που έχουν οι λαϊκές αφηγήσεις στον ψυχισμό του παιδιού. Για παράδειγμα, προσφέρουν ένα ασφαλές πεδίο, ώστε το παιδί να μπορεί να εκτεθεί σε μία «επικίνδυνη» κατάσταση και να διαχειριστεί το φόβο του. Προτείνουμε όμως, αν ειθέσουμε το παιδί σε μια τέτοια εμπειρία, να είναι μετά από σκέψη και έχοντας πάντα στο νου μας τις αναπτυξιακές του ανάγκες και την ανάγκη του να επαληθεύει συνεχώς ότι ο κόσμος είναι ένα μέρος ασφαλές και σταθερό, προκειμένου να κτίσει μία δυνατή προσωπικότητα.

Βιβλία

Η ανάγνωση και η αφήγηση ιστοριών είναι ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής στο Μικρό δέντρο γιατί ανταποκρίνονται στο ενδιαφέρον του παιδιού για την γλώσσα και μεταδίδουν στον παιδί έναν σεβασμό για τον γραπτό και προφορικό λόγο. Η αφήγηση ιστοριών είναι κάτι που γίνεται κάθε μέρα. Οι ιστορίες μας δίνουν την δυνατότητα να εκφράσουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματα μας και ταυτόχρονα μας ενθουσιάζουν και μας διασκεδάζουν. Παράλληλα είναι ένας τρόπος πραγματικής γνωριμίας με τα άτομα του σχολείου, μεταφορά εμπειριών και συναισθημάτων, το ξεδίπλωμα μιας αληθινής προσωπικότητας μέσα και έξω από το σχολείο που εν τέλει δημιουργεί τις σχέσεις και τη σύνδεση διαφορετικών ανθρώπων που συναντιούνται καθημερινά. Ακόμη μεταδίδουν την ομορφιά της μητρικής γλώσσας και της λογοτεχνίας.

Οι ιστορίες βοηθούν τα παιδιά να βάλουν σε τάξη τις εμπειρίες τους και δίνουν υπόσταση σε συναισθήματα που δεν έχουν εκφραστεί. Οι ιστορίες βοηθούν το παιδί

να αντιληφθεί τις σχέσεις που διέπουν τα πράγματα, το καθησυχάζουν και το βοηθούν να επαλληθεύσει την εμπειρία του.

Επιλέγουμε τις ιστορίες ανάλογα με την ηλικία του παιδιού γιατί οι αναπτυξιακές του ανάγκες και οι εμπειρίες του είναι αυτές που θα καθορίσουν την κατανόηση του για τον κόσμο. Στην επιλογή των ιστοριών θα πρέπει να έχουμε ως γνώμονα τις ανάγκες του παιδιού και την επαφή του με το περιβάλλον.

Σε παιδιά δυόμιση ετών αφηγούμαστε μικρές απλές ιστορίες που να σχετίζονται με την καθημερινότητα του και με την καθημερινότητα των ανθρώπων γύρω του. Οι ιστορίες αυτές θα βοηθήσουν το παιδί να αποκτήσει την ασφαλή σχέση με την πραγματικότητα που χρειάζεται για να αναπτυχθεί. Οι ιστορίες θα πρέπει να ανταποκρίνονται στην ανάγκη του παιδιού για τάξη βοηθώντας το να επαλληθεύσει την εμπειρία του. Προσφέρουμε στο παιδί την δυνατότητα για συμμετοχή και για κίνηση

Μετά τα τρία χρόνια τα ενδιαφέροντα των παιδιών αρχίζουν και διευρύνονται και το παιδί είναι περισσότερο ικανό στο να ακούσει ιστορίες μεγαλύτερης διάρκειας. Το παιδί τώρα είναι περισσότερο ικανό να ακούσει, να συζητήσει και να εκφράσει τον εσωτερικό του κόσμο. Οι ιστορίες σε αυτήν την ηλικία μπορούν ακόμη να βοηθήσουν το παιδί να αναπτύξει ένα αίσθημα συναισθηματικής ασφάλειας γύρω από ορισμένα δύσκολα θέματα όπως για παράδειγμα μια επίσκεψη στον γιατρό, ένα διαζύγιο, ένα θάνατο ή μια μετακόμιση.

Μετά τα τέσσερα το παιδί αρχίζει και καταλαβαίνει τον μεταφορικό λόγο και η σχέση του με την γλώσσα περνά σε ένα άλλο επίπεδο. Εφ' όσον έχει αφομοιώσει την δομή της γλώσσας, του αρέσει να παίζει με τις λέξεις και αναπτύσσει χιούμορ. Οι ιστορίες που του προσφέρουμε παραμένουν στα πλαίσια της πραγματικότητας.

Γύρω στα πέντε το ενδιαφέρον του παιδιού αρχίζει και στρέφεται προς πιο αφηρημένα θέματα μιας και προετοιμάζεται για το επόμενο στάδιο ανάπτυξης. Το ενδιαφέρον του στρέφεται ολο και περισσότερο προς το εξωτερικό περιβάλλον. Αρχίζει και αναπτύσσει άλλη σχέση με τον χρόνο και μπορεί να το εκφράσει. Αν το παιδί έχει μια ασφαλή σχέση με την πραγματικότητα μπορούμε να αρχίσουμε να εισάγουμε περισσότερα φανταστικές ιστορίες, μύθους ή περιπέτειες.

Η μαγεία της πραγματικότητας

Πολλές φορές εμείς οι ενήλικες πιστεύουμε ότι μία απλή καθημερινή δραστηριότητα ή ένα εργαλείο είναι βαρετά για το παιδί και προσπαθούμε να τα στολίσουμε με κάτι φανταστικό. Τείνουμε να ξεχνούμε όμως ότι το μικρό παιδί αγαπά τον κόσμο και

προσπαθεί να τον αφομοιώσει, να τον κατανοήσει και να προσαρμοστεί σε αυτόν. Τα παιδιά δεν χρειάζονται περισσότερα παιχνίδια ή βίντεο. Αυτό που χρειάζονται είναι, η δυνατότητα να συμμετέχουν στην καθημερινότητα γύρω τους. Χρειάζονται επίσης απλές και ειλικρινείς απαντήσεις στις ερωτήσεις τους. Χρειάζονται να τα αντιμετωπίσουμε σαν ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να δείξουμε κατανόηση στο δύσκολο έργο της ανάπτυξης.

Η ιδέα ότι η πραγματικότητα είναι πεζή και βαρετή είναι δική μας, όχι του παιδιού. Η φαντασία με την οποία προσπαθούμε να την χρωματίσουμε είναι επίσης δική μας. Το παιδί θα παράξει τη δική του φαντασία εάν το αφήσουμε, η οποία μπορεί να είναι πολύ πιο πλούσια και ενδιαφέρουσα από τη δική μας.

Γιατί ο Καγιού αρέσει τόσο πολύ στα μικρά παιδιά

Ο Καγιού είναι ένα μικρό αγοράκι, περίπου τριών χρονών, το οποίο ζει μαζί με τη μαμά του και το μπαμπά του. Δεν είναι ένα ανθρωπόμορφο ζώακι αλλά ένα πραγματικό παιδί. Κάντε μια βόλτα στα βιβλιοπωλεία και θα παρατηρήσετε πόσα λίγα βιβλία έχουν σαν ήρωες πραγματικά παιδιά και όχι ζώα που περπατάνε και μιλάνε. Πιστεύουμε ότι αν βάλουμε ζώα για ήρωες αντί για ανθρώπους το ενδιαφέρον του παιδιού θα είναι μεγαλύτερο. Η πραγματικότητα όμως μας διαψεύδει. Τα παιδιά λατρεύουν τον Καγιού και τις περιπέτειες του.

Σε κάθε βιβλίο ο Καγιού μπλέκεται σε μια "μικρή περιπέτεια" και στο τέλος πάντα βρίσκει μια καθησυχαστική λύση. Στο ένα βιβλίο είναι κακόκεφος χωρίς να ξέρει το γιατί, μέχρι που αποδεικνύεται ότι είναι άρρωστος και πηγαίνει στο γιατρό. Στην αρχή φοβάται αλλά όταν ο γιατρός του δίνει τη δυνατότητα να συμμετέχει στη διαδικασία, οι φόβοι του γίνονται πιο αντιμετωπίσιμοι.

Σε ένα άλλο χάνει το αρκουδάκι του και τίποτα δεν είναι ικανό να τον παρηγορήσει μέχρι που η αγαπημένη του γιαγιά, το βρίσκει και του το επιστρέφει. Σε ένα άλλο ζηλεύει γιατί βλέπει τη μαμά του να παίζει με ένα άλλο παιδί κ.ο.κ.

Αυτές οι ιστορίες περιγράφουν με πολύ ωραίο τρόπο τα προβλήματα και τις χαρές που αντιμετωπίζει ένα τρίχρονο παιδί στην καθημερινότητά του.

Στο σχολείο μας ανεβάσαμε μια παράσταση κουκλοθεάτρου βασισμένη στις ιστορίες του Καγιού. Οι κούκλες φτιάχτηκαν από εμάς, μπροστά στα παιδιά και αυτά είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν όλη τη διαδικασία της προετοιμασίας της παράστασης. Το κουκλοθέατρο αυτό ενθουσίασε ακόμη και τα μικρότερα παιδιά των δύο χρόνων. Γιατί; Γιατί τις ιστορίες τις γνώριζαν ήδη, γιατί σχετίζονται με τις

εμπειρίες του και γιατί δεν υπήρχε τίποτε «μαγικό» στον τρόπο που κινούνταν ή μιλούσανε οι κούκλες.

Πόσο συχνά δεν βλέπουμε μικρά παιδιά να βάζουν τα κλάματα μπροστά σε ένα καρναβάλι, σε ένα κινούμενο παιχνίδι ή σε μια παράσταση καρναγιοζή... Σε αντίθεση με τα μεγαλύτερα παιδιά ή τους ενήλικες, τα πολύ μικρά παιδιά ενθουσιάζονται με το γνώριμο, το οικείο και με αυτό που τους επιβεβαιώνει αυτό που ξέρουν ήδη. Όσο και αν εμάς μας φαίνεται βαρετό, αυτά ενθουσιάζονται με τη ρουτίνα και με την επανάληψη.

Ο παιδικός νους, βασισμένος στις αισθητηριακές εμπειρίες των πρώτων χρόνων της ζωής δημιουργεί ένα εσωτερικό πλάνο το οποίο θα αποτελέσει και τη βάση της νοημοσύνης του. Το παιδί θέλει να αγγίζει, να γευτεί, να μυρίσει, να δει και να ακούσει τον πραγματικό κόσμο και με βάση αυτόν να διαπλάθει την προσωπικότητά του. Αποζητά την τάξη, την ηρεμία, τη ρουτίνα και την ασφάλεια γιατί το εξωτερικό περιβάλλον είναι τόσο πλούσιο και περίπλοκο από μόνο του και το παιδί θέλει να το γνωρίσει και να το κατανοήσει. Στην προσπάθειά μας να «εμπλουτίσουμε» τον κόσμο αυτόν με τη δική μας ενήλικη φαντασία και αυτό που εμείς θεωρούμε «μαγικό» και ενδιαφέρον πολλές φορές το μόνο που καταφέρνουμε είναι να δυσχαιρένουμε το έργο της ανάπτυξης.

Βιβλιογραφία

- Playing and reality, D.W.Winnicott, Tavistock Publications, 1971
- The advanced Montessori method vol.I, Maria Montessori, Clio Press Oxford, England, 1991
- Η παιδική ηλικία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, Μπετίνα Ντάβου, Παπαζήση, Αθήνα, 2005
- Παιδαγωγικό πλαίσιο του "Μικρού δέντρου"

Βιβλίο-τηλεόραση και αναπαραγωγή του κοινωνικού φύλου

Η κοινωνικοποίηση των παιδιών συντελείται μέσα από εικόνες και αναπαραστάσεις που υπάρχουν γύρω του. Το περιβάλλον ορίζεται από το έμφυχο και άψυχο υλικό. Το έμφυχο είναι οι ενήλικες και το άψυχο είναι όλα τα υλικά-αντικείμενα που μας περιβάλλουν. Στα άψυχα υλικά συγκαταλέγονται τα βιβλία και οι κινούμενες εικόνες (καρτούν, ταινίες κ.τ.λ.). Ότι λοιπόν απότυπώνεται στα παραπάνω, τα παιδιά τα αφομοιώνουν σα δεδομένα και φυσικά. Το έντυπο και οπτικοακουστικό υλικό όπως σχολικά βιβλία, παραμύθια, κινούμενα σχέδια κ.τ.λ. συμβάλουν αποτελεσματικά στην δόμηση του εαυτού και του άλλου. Όταν αναφερόμαστε στην δόμηση του εαυτού εννοούμε στη κατανόηση του φύλου. Το περιβάλλον του νέου ατόμου προσδιορίζει σε

μεγάλο βαθμό τις αντιλήψεις του, σχετικά με τι θεωρείται αποδεκτό και τι όχι σε σχέση με το φύλο του. Τα παιδιά μιμούνται και οικειοποιούνται τις ενήλικες συμπεριφορές, αλλά και τις εικόνες που σχετίζονται με αυτές.

Διαπιστώνουμε λοιπόν πως οι στερεότυπες αντιλήψεις καθορίζουν τις συμπεριφορές των παιδιών και αναπαράγονται κοινωνικά. Τα κορίτσια είναι ευαίσθητα, ντροπαλά, όμορφα και συνεσταλμένα και η ενήλικη φαντασίωση που επεκτείνεται πάνω στο σώμα και στο μυαλό τους στην πρώτη ηλικία, είναι αυτό της νεράιδας, της πριγκίπισσας ή της μαμάς. Τα αγόρια είναι έξυπνα, με μαθηματική σκέψη, ζωηρά - δυνατά και τεμπέληδες και η ενήλικη φαντασίωση που επεκτείνεται πάνω τους είναι ο σούπερ ήρωας, ο ιππότης ή ο αρχηγός.

Οι διακρίσεις σε βάρος της διαφορετικότητας των δύο φύλων, και ιδιαίτερα του γυναικείου ενσωματώνεται κι όλες από τα τρία χρόνια του παιδιού, όπου είναι και η ηλικία που αντιλαμβάνεται το βιολογικό του φύλο (sex), δηλαδή το σώμα του. Ενώ το κοινωνικό του φύλο (gender) αναπαράγεται αποκλειστικά από τις κοινωνικές επιταγές, αλλά και από τα ερεθίσματα που θα επιλέξουμε εμείς οι ενήλικες (προφορική γλώσσα, βιβλία, ταινίες, παιχνίδια, καθημερινή συμπεριφορά).

Ενδεικτικά παραδείγματα σεξισμού στα βιβλία και στις ταινίες είναι ο αριθμός των αρσενικών και θυληκών προσώπων, οι δραστηριότητες τους, και οι ρόλοι-αποστολές που έχουν να φέρουν σε πέρας. Κοινή παραδοχή είναι πως πρέπει να γίνεται μια αυστηρή διαλογή των ερεθισμάτων στο περιβάλλον του παιδιού, διότι ο σεξιστικός λόγος και η πατριαρχική εικόνα είναι κυρίαρχη στην συντηρητική κοινωνία όπου αναπτύσσεται το νέο άτομο. Το παιδί μεγαλώνει σε μια οικογένεια που το ισοσημένο ιδανικό είναι η πατριαρχική οικογένεια. Η μητέρα φροντίζει τα παιδιά και το σπίτι, ενώ ο πατέρας συντηρεί οικονομικά την οικογένεια. Τα κορίτσια πιο συχνά οικειοποιούνται «αντρικές» συμπεριφορές, γεγονός που δεν είναι ιδιαίτερα ταμπού από την ενήλικη ηθική, αλλά μπορεί να επιβραβεύεται ως δυναμικό και δραστήριο, αντιθέτως όταν ένα αγόρι οικειοποιείται «θυληκές» συμπεριφορές απειλείται ο ανδρισμός και η καθαρότητα της ταυτότητας του. Οι λέξεις επίσης που χρησιμοποιούνται σε βιβλία και ταινίες είναι πάντα στο αντρικό γένος, ακόμα και όταν αναφέρονται σε γυναίκες ή σε μαθήτριες.

Στην κοινότητά μας σαν σκοπό έχουμε να μην είμαστε παθητικές δέκτριες της αρσενικής κοινωνιάς στην οποία ζούμε και μεγαλώνουν τα νέα άτομα, αλλά αυτόνομες προσωπικότητες που δομούν τις ταυτότητες τους με κριτική σκέψη και σεβασμό στο νέο άτομο και τις επιθυμίες του. Με αυτόν τον τρόπο προσπαθούμε να αλλάξουμε τον τρόπο που μιλάμε, που φερόμαστε και που υπάρχουμε. Η παιδαγωγική για μας έχει μια απευθερωτική προσέγγιση του εαυτού και του άλλου από τις κυρίαρχες κοινωνικές

επιταγές. Το μέσο για την απελευθέρωση μας είναι η επικοινωνία των βιώματων μας, μέσα σε μια κοινωνία ενήλικης και πατριαρχικής ηθικής.

Βιβλιογραφία

- Παιδαγωγικό πλαίσιο, Μικρό Δέντρο
- Β. Δεληγιάννη-Σ. Ζιώγου, Φύλο και σχολική πράξη, Βάνιας 1997
- Ε. Μαραγκουδάκη, Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων, Οδυσσέας 1995
- Κ. Κοντογιάννης, Φεμινιστική παιδαγωγική, Αφοι Κυριακίδη 2008

Η Φαντασία¹

Θα έπρεπε να πω την αλήθεια στο γιο μου, σχετικά με τον Άη-Βασίλη;

Ο αγαπητός μου γερο – Άη Βασίλης! Νόμιζα ότι ο φουκαράς ο γεροντάκος είχε πεθάνει και ότι οι χριστουγεννιάτικες κάρτες ήταν ενθύμια του παλιού καιρού. Εγώ δε συναντώ σήμερα παιδιά που να τον πιστεύουν ακόμα, είναι όμως αλήθεια ότι συναντώ μερικές φορές γονείς που δεν έχουν καθόλου φαντασία.

Στις μέρες μας, με το καλοριφέρ και τις θερμάστρες, πρέπει να είναι δύσκολο να εξηγήσεις σ' ένα παιδί ότι ο Άη Βασίλης κατεβαίνει από την καπνοδόχο. Σ' έναν κόσμο με αεριοθούμενα, ένα παιδί που έχει κάποια φαντασία θα πρέπει να αναρωτιέται, πώς ο Άη Βασίλης και το αμάξι με τους ταράνδους αποφεύγουν τις εναέριες συγκρούσεις και άλλα αεροπορικά ατυχήματα.

Διηγείστε παραμυθία στο παιδί σας, αλλά ξεκαθαρίστε του ότι είναι παραμύθια – όχι η αλήθεια. Έχω την εντύπωση ότι οι γονείς που ήθελαν να πιστεύει ακόμα το παιδί τους στον Άη Βασίλη είναι εκείνοι που θα ήταν ικανοί να του πουν ψέματα σχετικά με την αναπαραγωγή του ανθρώπου και να του ιστορήσουν ότι τα παιδιά γεννιούνται μέσα στα λάχανα. Αυτοί οι ίδιοι γονείς είναι εκείνοι που θα μπορούσαν να το κάνουν να πιστέψει ότι αν αυνανίζεται θα πάει στην κόλαση, ή ότι αν λέει ψέματα θα χάσει τη γλώσσα του.

Θα ήταν καλύτερα αν θάβαμε τον Άη Βασίλη μια για πάντα. Έχουμε κιόλας αριετά παραμύθια στον κόσμο, όπως είναι. Αν εσείς νιώθετε την ανάγκη να ντυθείτε σαν Άη Βασίλης, ας το μάθει το παιδί σας ποιος είναι πίσω απ' το παλτό και τη γενειάδα. Το παιδί σας πρέπει ακόμα να σας δει να γεμίζετε τις μπότες του με δώρα – αφήστε κατά μέρος τα θαύματα!

¹ *Ελευθερία όχι αναρχία*, Α.Σ. Νηλ, μτφ. Ευάγγελος Γραμμένος, εκδ. Μπουκουμάνη, Αθήνα 1975, σελ. 128

**Η πραγματικότητα
ως βάση για την
καλλιέργεια της
δημιουργικής φαντασίας
του μικρού παιδιού
(και αντίστροφα;)**

**παρουσίαση του θέματος
& συζήτηση**

**ΔΕΥΤΕΡΑ 19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
στις 18:00**

μετάβαση: λεωφ. 37, στάση Τέρμα (Κρυονέρι)
πληροφορίες & χάρτης: <http://alliotikosxoleio.espinblogs.net>

το μικρό δέντρο
που θα γίνει δάσος